

СИНТАКТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА БЪЛГАРСКИТЕ И РУСКИТЕ ДЕЛОВИ ПИСМА (В СЪПОСТАВИТЕЛЕН ПЛАН)

ДИМИТРИНА ЛЕСНЕВСКА

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

demetra3@gmail.com

Резюме: В статията се анализират синтактичните особености на българските и руските делови писма в съпоставителен план. Деловото писмо се разглежда като една от формите на епистоларния текст. Епистоларният диалогизиран монолог е анализиран на равнището на изречението. В изследваните писмени текстове най-висока фреквентност имат сложните съставни изречения. Открити са сходствата и различията в подбора на синтактичните средства, които реализират стиловата специфика на българските и руските делови писма.

Ключови думи: делово писмо, синтаксис, епистоларен текст, прости изречения, сложни изречения, руски език, български език

SYNTACTIC FEATURES OF BULGARIAN AND RUSSIAN BUSINESS LETTERS (IN A CONTRASTIVE PERSPECTIVE)

DIMITRINA LESNEVSKA

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

demetra3@gmail.com

Abstract: The paper deals with the specific syntactic features of Russian and Bulgarian business letters in a contrastive perspective. Business letters are viewed as a kind of epistolary text. On the syntactic level they are studied as a type of written speech – epistolary monologue with elements of a dialogue. The most frequently used phrases in Russian and Bulgarian letters are complex sentences. The author explores the choice of syntactic devices that are realisations of the stylistic specifics of business letters in Bulgarian and Russian.

Keywords: business letters, syntax, epistolary texts, simple sentences, complex sentences, Russian language, Bulgarian language

Контрастивният лингвостилистичен анализ на деловите писма на български и руски определя клишираните, стилистично маркирани конструкции, които реализират стиловите черти на административната кореспонденция. Открояват се различията в типологията и прагматиката на двата славянски езика, породени от аналитизма на българския и синтетизма на

руския език (Драбкина/Drabkina 2001). Епистолярният текст, в частност писмото, е функционално-стилистичен вариант с екстралингвистични разновидности – частно и делово писмо, търговско писмо и др. (Курьянович/Kur'ianovich 2013). Епистолярният тип комуникация е писмена и дистанцирана, полидискурсивна, отличаваща се със стилова гъвкавост. Деловото писмо, в частност електронното, запазва своите регулативни, системни качества и е в пряка зависимост от екстралингвистичните фактори (Болотнова/Bolotnova 2009). Търговското професионално писмо е жанр на деловото писмо в състава на официално-деловия стил. Търговското писмо е елемент от дискурса на търговската сделка и икономическия дискурс (Лесневска/Lesnevska 2014). Перформативите са характерна особеност на деловото (в частност – на търговското) писмо (Пожарицкая/Pozharitskaia 2015).

Деловото писмо започва с обръщение (рус. *Уважаемый господин Иванов!* – бълг. *Уважаеми господин Иванов!*) и завършва със заключителна формула на вежливост (рус. *С уважением* – бълг. *С уважение*).¹

Ще разгледаме простите и сложните изречения в състава на българските и руските търговски писма (ТП), формиращи стереотипните синтактични единици на славянското – българско и руско – делово писмо (Сологуб/Sologub 2014).

Прости изречения

Най-разпространеният тип просто изречение в българските и руските ТП е двусъставното невъпросително просто изречение, реализиращо такива стилови черти като официалност, ясност, точност, стандартност, неутрална експресивност. Двусъставните съобщителни изречения формират типовите делови фрази клишета: бълг. *Стоката е готова за експедиция.* – рус. *Товар подготовлен к экспедиции.* С по-голяма честота е определеноличното изречение: бълг. *Благодарим Ви за писмото от 12 март.* – рус. *Благодарим Вас за запрос от 12 марта.* Определеноличното изречение от типа на *Молим да изпратите – Просим выслать* е израз на особената диалого-монологична форма на текста на деловото писмо.

Характерни за българските и руските изречения са пасивните конструкции, акцентиращи върху обекта на действието: бълг. *Плащанията се извършват поэтапно.* – рус. *Платежи осуществляется поэтапно.*²

Българската да-конструкция в състава на сложното съставно изречение е еквивалент на руското инфинитивно просто изречение. Чрез тях се реализира основната стилова черта на ТП – императивността: бълг. *Моля да ни съобщите Вашето решение.* – рус. *Просим сообщить нам Ваше решение.* Характерни са също така конструкции, изразяващи модалните значения необходимост, желателност, възможност: бълг. *Необходимо е да уточним мястото на срещата.* – рус. *Необходимо уточнить место встречи.*

Стилистичен маркер са простите изречения с форми в условно наклонение, реализиращи стиловите черти етикетност и вежливост: бълг. *Бихме*

се радвали на съвместно сътрудничество. – рус. *Мы были бы рады совместному сотрудничеству.*

Обособените и вметнатите конструкции са инвариантни признаци на ТП, реализиращи стегнатост и моно-диалогизъм на епистоларния текст. Например: бълг. *Определихме цената, изхождайки от себестойността на стоката.* / *Определихме цената, като изходихме от себестойността на стоката* – рус. *Мы назначили цену, исходя из себестоимости товара.* Вметнатите конструкции съдействат за постигане на яснота в изложението.

В българските ТП синоним на деепричастната конструкция е подчиненото изречение със съюза *като* в състава на сложното съставно изречение (Грамматика/Gramatika 1983).

Висока фреквентност имат и присъединителните конструкции със съюза *както* (рус. *как*), реализиращи стилите икономичност и конкретност: бълг. *Както вече научихте, панаирът има голям успех.* – рус. *Как Вы уже узнали, ярмарка пользуется большим успехом.*

Широко разпространение имат и обособените причастни конструкции: бълг. *Изпратихме стоката въз основа на договора, сключен в София.* – рус. *Мы выслали товар на основании соглашения, заключенного в Софии.*³

Характерно е разпространението на простото изречение с еднородни части и обобщаваща дума: бълг. *Ние предлагаме голям спектър от рекламни услуги: изготвяне на листовки, раздаване на печатна рекламна продукция, анкетиране, консултации.* – рус. *Мы предлагаем большой спектр рекламных услуг: изготовление листовок, раздача печатной рекламной продукции, анкетирование, консультации.*

Сложни изречения

Сложните изречения имат по-голяма фреквентност от простите изречения в руските и българските ТП, при това повече сложни изречения има в българските ТП поради *да*-изречението и подчиненото изречение със съюза *като* (Лесневска/Lesnevskа 2002a). В руските и българските ТП преобладават сложните съставни изречения. Характерната експлицитност на изложението се изразява чрез употребата на многобройни и разнообразни предлози и съюзи, реализиращи ясност и точност.

Широко разпространено е сложното съставно с подчинено допълнително изречение – клиширана, стереотипна синтактична единица на българските и руските ТП: бълг. *Сигурни сме, че ще удовлетворим Вашите изисквания.* – рус. *Мы уверены, что сможем удовлетворить Ваши требования.* Характерни са и сложните съставни с подчинени определителни изречения и с подчинени обстоятелствени изречения за време, причина, следствие, цел, условие, начин, отстъпка. За българските ТП най-голяма фреквентност имат *да*-, *като*- и *както*- конструкциите.

На българското подчинено *да*-изречение в състава на сложното съставно изречение с подчинено допълнително изречение съответства руската

инфинитивна конструкция или руската конструкция със съюза *чтобы*: бълг. *Молим да изпратите ценоразпис.* – рус. *Просим выслать прейскурант*; бълг. *Ние бихме искали Вие да предложите цената.* – рус. *Мы бы хотели, чтобы Вы предложили цену.*

Целевите конструкции в руските и българските ТП се реализират с руския целеви съюз *чтобы*, съответно с българските целеви съюза *за да*, *че да*. В руските ТП се употребяват два типа конструкции: *чтобы* + инфинитив (при съвпадане на субектите в главната и подчинената част); *чтобы* + глаголна форма на -л (при несъвпадане на субектите): рус. *Просим Вас выслать нам полную информацию о товаре, для того чтобы мы смогли начать составление оферты.* – бълг. *Молим да ни изпратите пълна информация, за да можем да започнем да съставяме офертата*; рус. *Мы делаем все возможное, чтобы ускорить поставку.* – бълг. *Правим всичко възможно, за да ускорим доставката.*

В сложното съставно изречение с подчинено обстоятелствено изречение за условие при ТП на български и руски се наблюдават следните съответствия на съюзите: бълг. *въпреки*; *въпреки че*; *независимо от това*, *че* – рус. *хотя*; *несмотря на*; *несмотря на то, что*; *независимо от того, что*. Например: бълг. *Въпреки всички наши опити да запазим цените на тяхното сегашно ниво, ние бяхме принудени да ги повишим* – рус. *Несмотря на все наши попытки сохранить цены на их нынешнем уровне, мы были вынуждены их повысить.*

За деловата кореспонденция на български и руски са характерни сложните съставни изречения, в структурата на които присъстват няколко подчинени изречения, както и сложните смесени изречения, в състава на които са употребени както съчинителни, така и подчинителни синтактични връзки.

Сложните изречения реализират такива стилови черти като лаконичност, краткост, икономичност на изложението (Лесневска/Lesnevska 2016a).

Текстът на деловото писмо има рамкова структура и строго определена композиция (кратка анотация; обръщение; текст – увод, изложение, заключение; заключителна формула на вежливост), реализиращи стилевата черта ясност. При разчленяването на текста най-малката йерархична единица е абзацът, който е относително самостоятелен в смислов и формален план. Многобройните вметнати думи (бълг. *обаче*, *освен това*, *по този начин* и др. – рус. *однако*, *кромe того*, *таким образом* и др.) служат за връзка между съдържанието на отделните изречения и абзаци. Преобладаващият функционално-смислов тип на речта в деловото писмо е съобщението, ограничено от времеви и пространствени рамки и свързано с хронологични събития (езиков израз на това са широко разпространените конструкции за време и място).⁴ Характерни признаци на текста на съобщението са лаконичността, информационната наситеност, строгата композиция.

Свързаността на текста на българското и руското делово писмо е изразена експлицитно. Срещат се лексикални повторения, употреба на место-

имения, субституция (замяна на една дума с друга) и др.: бълг. *Експедирахме с кораб поръчаните ни 30 дузини мъжки ризи. Стоката Ви е изпратена в номерирани картонени кутии. За тази стока е издадена полица.*

Вътрешната структура на деловото писмо се реализира най-често чрез верижната смислова връзка, при която ремата на предишното изказване се превръща в тема на следващото.: бълг. *Разполагаме с артикулите от поръчката ни, получена на 3 март. Всъщност тя е с по-ниско качество, но платена по същата цена;* рус. *Сообщаем, что сегодня получили последние образцы Вашей продукции. Данные образцы вполне удовлетворили наших комитентов.* Верижната смислова връзка реализира стиловата черта точност на деловия текст.

Контрастивното изследване на синтактичните особености на българските и руските делови писма, в частност на търговски писма, позволява да се открият сходствата и различията при подбора на синтактичните средства с цел реализиране на общи стилови черти: превес на сложните съюзни изречения в двата езика, ниска фреквентност на простите изречения (Лесневска/Lesnevskа 2016б). Различията в двата разглеждани езика се дължат на развитието на аналитизма в български, *да*-конструкцията на мястото на изчезналия в българския език инфинитив. В българските ТП аналитизмът на езика се проявява в широко разпространените безсъюзни сложни конструкции: *Молим експедирайте колкото е възможно по-бързо; Молим съобщете с обратна поща Вашето становище; Молим потвърдете пристигането на пратката.* Проява на аналитизъм е също така употребата на съюза *като* в причинно-следствените конструкции, конструкциите за начин на действие, време и др.: бълг. *Вероятно ще бъдете удовлетворени, като узнаете, че клиентите ни бяха много доволни от последната Ви доставка; Бихме желали да ни изпратите оферта за 100 бр. велосипеди, като същевременно ни представите Вашите условия за плащане; Ще бъдете заинтригувани, като узнаете, че произведохме нов продукт.* В български *като*- конструкцията е синонимична на деепричастната конструкция; в руски еквивалент е деепричастната конструкция: бълг. *Като се позоваваме на.../Позовавайки се на... – рус. Ссылаясь на...*

Определянето на стереотипните единици на синтактично ниво в българските и руските делови писма в контрастивен план съдейства за формирането на актуален модел на съвременните епистолярни текстове в сферата на деловите писма, в частност на търговските писма на руски и български език, и за създаване на писма образци в рамките на епистолярния дискурс.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Официалните обръщения и заключителните етикетни формули са средства за формиране на официалност в деловата преписка. Обръщението и заключението формират строго определената рамкова структура на текста. Тези фрази формират стиловата черта стандартност на текста на деловата кореспонденция.

² Пасивните конструкции са широко разпространени в деловата преписка. С тях се постига ясност, точност, икономичност и краткост на изложението.

³ Обособените причастни и деепричастни конструкции са характерни за писмени текст в руски и български.

⁴ Съответствията между руските и българските съюзи за време са описани подробно у Лесневска/Lesnevskа 2002б: 72–73.

ЛИТЕРАТУРА

- Болотнова 2009: *Болотнова, Н. С.* Коммуникативная стилистика текста. Словарь-тезаурис. Москва: Флинта.
- Грамматика 1983: Грамматика на съвременния български книжовен език. Том 3. Синтаксис. София, Издателство на БАН.
- Драбкина 2001: *Драбкина, И. В.* Прагматическите аспекти писменного делового общения. Диссертация доктора филологических наук. Самара, Самарский государственный университет.
- Курьянович 2013: *Курьянович, А. В.* Теоретические вопросы изучения эпистолярия в современной лингвистике. Томск, ТГПУ, 2013.
- Лесневска 2002а: *Лесневска, Д.* Синтаксическите особености на коммерческой кореспонденции на руском языке в сопоставлении с болгарским. – В: Алтернативи. Езиково обучение, I. София, УИ „Стопанство“, с. 42–59.
- Лесневска 2002б: *Лесневска, Д.* Търговска кореспонденция на руски и български език. София, УИ „Стопанство“.
- Лесневска 2014: *Лесневска, Д.* Дискурс на търговска сделка в обучението на рускому език в инославянска среда. – В: Руски език как инославянски, VI, с. 148–156.
- Лесневска 2016а: *Лесневска, Д.* Синтаксическите особености на коммерческой кореспонденции на руском и болгарском езиках. – Славистика XX, с. 330–339.
- Лесневска 2016б: *Лесневска, Д.* Синтаксическа характеристика на коммерческите писма на руском и болгарском езиках в сопоставителен план. – Стереотипност и творчество в текста, № 20, с. 155–167.
- Пожарицка 2015: *Пожарицка, Ю. О.* Перформативи как средство за изражение на интенции на адресата в документни писма (на примера на писма-ответи). – Вестник на Волгоградския държавен университет. Сер. 2. Языкознание. № 3/27, с. 122–127.
- Сологуб 2014: *Сологуб, О. П.* Система на стереотипни единици на официално-делови рече. – Стереотипност и творчество в текста, № 18, с. 87–97.

REFERENCES

- Bolotnova 2009: *Bolotnova, N. S.* Kommunikativnaia stilistika teksta. Slovar'-tezaurus. Moskva: Flinta.
- Drabkina 2001: *Drabkina, I. V.* Pragmaticheskie aspekty pis'mennogo delovogo obshcheniia. Dissertatsiia doktora filologicheskikh nauk. Samara, Samarskii gosudarstvennyi universitet.

- Gramatika 1983: Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Tom 3. Sintaksis. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Kur'ianovich 2013: *Kur'ianovich, A. V.* Teoreticheskie voprosy izucheniiia epistoliarrii v sovremennoi lingvistike. Tomsk, TGPU, 2013.
- Lesnevskа 2002: *Lesnevskа, D.* Targovska korespondentsia na ruski i balgarski ezik. Sofia, UI „Stopanstvo“.
- Lesnevskа 2002a: *Lesnevskа, D.* Sintaksicheskie osobennosti kommercheskoi korespondentsii na russkom iazyke v sopostavlenii s bolgarskim. – In: Alternativi. Ezikovo obuchenie, I. Sofia, UI „Stopanstvo“, s. 42–59.
- Lesnevskа 2014: *Lesnevskа, D.* Diskurs torgovoi sdelki v obuchenii russkomu iazyku v inoslavianskoi srede. – In: Russkii iazyk kak inoslavianskii, VI, s. 148–156.
- Lesnevskа 2016a: *Lesnevskа, D.* Sintaksicheskie osobennosti kommercheskoi korespondentsii na russkom i bolgarskom iazykakh. – Slavistika XX, s. 330–339.
- Lesnevskа 2016b: *Lesnevskа, D.* Sintaksicheskaia kharakteristika kommercheskikh pisem na russkom i bolgarskom iazykakh v sopostavitel'nom plane. – Stereotipnost' i tvorchestvo v tekste, № 20, s. 155–167.
- Pozharitskaia 2015: *Pozharitskaia, Iu. O.* Performativy kak sredstvo vyrazheniia intentsii adresata v dokumentnykh pis'makh (na primere pisem-otvetov). – Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. 2. Iazykoznanie. № 3/27, s. 122–127.
- Sologub 2014: *Sologub, O. P.* Sistema stereotipnykh edinit ofitsial'no-delovoi rechi. – Stereotipnost' i tvorchestvo v tekste, № 18, s. 87–97.

✉ Доц. д-р Димитрина Лесневска
Университет за национално и световно стопанство
Студентски град, 1700 София, България

✉ *Assoc. Prof. Dimitrina Lesnevskа, PhD*
University of National and World Economy
Student Town, 1700 Sofia, Bulgaria